

DISTRICTUS

ПАВЕТ

ВЫДАНИЕ
КРАЯЗНАЎЦАЎ
БРАСЛАЎШЧЫНЫ

№ 2 (27)
ЛЮТЫ
2004 г.

ВЕСТКИ

У памяшканні гістарычна-краязнаўчага музея пачала працаваць выстава “Папяровыя грошы”. Прадстаўлена больш за 250 адзінак грашовых знакаў Расійскай імперыі, Польшчы, Германіі, СССР, краін пост-савецкай прасторы, Беларусі. Ёсць вітрыны з сучаснымі банкнотамі розных краін свету. Храналагічны перыяд экспанатаў – канец XIX – пачатак XXI ст. Экспануюцца не толькі самі папяровыя знакі, але і некаторыя іншыя прадметы адпаведных перыядаў – партрэты палітычных дзеячоў, паштоўкі, кашалькі, капілки. Выстаўлены нават два скарбы: дошка-тайнік ад сялянскага куфэрка з пачкам банкнотаў пачатку XX ст., літровы шкляны сюік з савецкімі банкнотамі ўзору 1961 года на суму 1,5 тысяч рублёў, які знайшлі пасля смерці адзінокай бабулі на пачатку 90-х гадоў XX стагоддзя.

У Музеі традыцыйнай культуры працуе выстава майстрыхі па аплікацыі з саломкі з г. Глыбокага Дар’і Бельскай. Выстава называецца “Саламяныя цуд”. Дар’я Бельская – майстрыха вядомая ў нашай краіне, удзельніца многіх прэстыжных выстаў.

Персанальная выстава ў Браславе – другая паліку. На гэты раз паказваецца звыш 40 прац, сярод якіх шмат новых. 13 лютага Д. Бельская прыехала на ўрачыстае адкрыццё выставы, пазнаёміла прысутных са сваёй творчасцю, адказала на пытанні, а напрыканцы правяла майстар-клас.

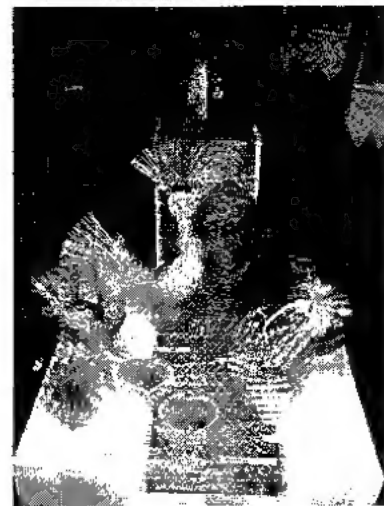
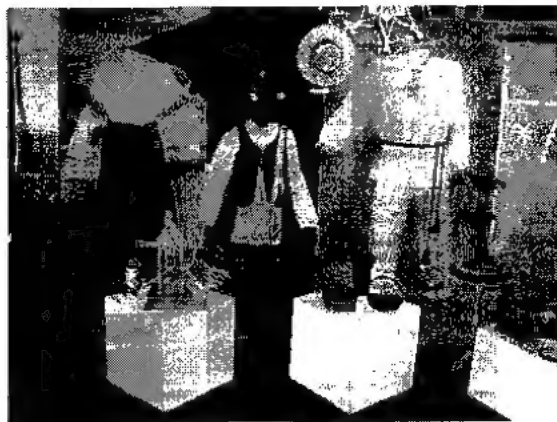

КАСЦЁЛ У СЛАБОДЦЫ

Гістарычныя матэрыялы чытайце на с.4-6

ВЕСТКИ

У рамках нацыянальнага фестывалю «Беларусь мая песня» Браслаўскае музейнае аб'яднанне на 8 лютага прымеркавала адметную выставу «Повязь часоў».

На выставе, якая дэманстравалася ў раённым Доме культуры, былі прадстаўлены выробы майстроў Браслаўшчыны. Паводле арыгінальнай канцэпцыі экспанаты

прадстаўлялі не толькі ўзровень умельства сучасных майстроў, але і ўмельства даўніх эпох. Спецыялістамі музейнага аб'яднання рэканструяваны адзенне, элементы ўпрыгожванняў, прадметы абиходу, якія рабіліся на Браслаўшчыне ў XI–XIII стст., XVIII–XIX стст. Выстава была высока ацэнена спецыялістамі. Значная частка экспанатаў адабрана для ўдзелу ў абласной выставе народнай творчасці.

Дыпломам 3-й ступені абласнога конкурсу календароў памятных дат «Святкуем угодкі» адзначана праца вучаніцы Браслаўскай школы № 1 Тамары Алексій (кіраўнік М.Кахановіч) «Календар знамянальных і памятных дат Браслаўскага раёна на 2004 год». Т.Алексій адзначана таксама Ганаровай граматай Беларускага фонда культуры.

У лік прызёраў гістарычнай віктарыны, якая праводзілася газетай «Звезда» трапілі Таццяна і Міхаіл Корсакі з Браслава. узнагародай стала экскурсійная паездка ў г.Полацк з адмыслова складзенай праграмай.

З КАЛЕНДАРА ЗНАМЯНАЛЬНЫХ І ПАМЯТНЫХ ДАТ БРАСЛАЎСКАГА РАЁНА, СКЛАДЗЕНАГА ТАМАРАЙ АЛЕКСІЙ (СШ№1). ПРАЦЯГ. ПАЧАТАК У №1/2004

445 гадоў назад кароль і вялікі князь Жыгімонт Аўгуст загадаў перанесці Браслаў

У 1559 г. кароль і вялікі князь Жыгімонт Аўгуст загадаў перанесці Браслаў у больш зручнае месца «над возерам, дзе порт і дарога могуць быць», а жыхарам вызначыў поўныя прывілеі ў выплаце падаткаў. Іншыя акалічнасці гэтай справы невядомы, аднак горад застаўся на ранейшым месцы.

210 гадоў назад быў поўнасю знішчаны Браслаў

11.05.1794 г. на вуліцах Браслава адбыўся бой паміж паўстанцамі, прыхільнікамі Касцюшкі, і царскімі войскамі, у час якога горад згарэў.

85 гадоў назад адбылося паўстанне супраць савецкай улады

У 1919 г. чэрвені-ліпені адбылося узброенае паўстанне сялян у шэрагу валасцей Дзісеншчыны і Браслаўшчыны супраць Савецкай улады.

30 гадоў помніку на брацкай магіле савецкім воінам і партызанам у г.п.Відзы

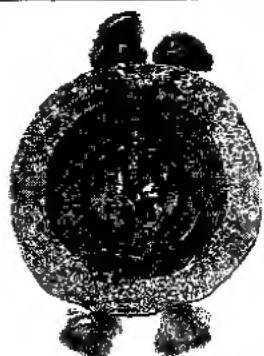
Г.п. Відзы, Брацкая магіла савецкіх воінаў і партызан. Пахавана 135 воінаў і партызан, якія загінулі ў ліпені 1944 г. пры вызваленні ад нямецка-фашысцкіх акупантаў. У 1974 г. на магіле пастаўлены помнік: скульптура воіна, а на пастаменце дошка з імёнамі загінуўшых.

30 гадоў помніку на магіле ахвяр фашызму ў в.Замошша

Вёска Замошша. Магіла ахвяр фашызму. У 2 км на поўдзень ад в.Замошша. Пахавана 83 жыхары вёскі Рэпаўшчына, закатаваных ці расстраляных нямецка-фашысцкімі акупантамі ў 1942 г. У 1974 г. на магіле пастаўлена скульптура жанчыны-маці і стэла з імёнамі загінуўшых.

Пячатка
Жыгімонта Аўгуста

Старадаўняй
Літоўскай Пагоні
не разьбіць,
не сьпніць,
не стрымаць!!!

Максім Багдановіч

З КАЛЕНДАРА ПАМ'ЯТНЫХ ДАТ ВІДЗСКОЙ СШ

Лютвінскі Леанід
акцёр, саліст музычнай групы "Белы арол"

Нарадзіўся ў г.п.Відзы 7 красавіка 1962 г. У сем гадоў пайшоў у школу. Яшчэ ў дзіцячым садку чытаў сябрам казкі.

Артыстычныя дадзеныя ў Леаніда праявіліся ў школьныя гады: удзельнічаў у КВЗ, школьным вакальна-інструментальным ансамблі. Пасля заканчэння Відзскай СШ у 1979 г. паступіў у Наваполацкі палітэхнічны інстытут. Але потым лёс зрабіў крыты паварот. Нечакана для сябе і тым больш для маці ён паехаў у Маскву і паступіў у Дзяржаўны інстытут тэатральнага мастацтва. У час вучобы як і многія студэнты працаваў дворнікам, "... быў дворнікам вельмі выхаваным,.... словажотлівым і да непрыстойнага прыгожым" (часопіс "Красота и мир", 1998 г.)

Першыя крокі як акцёр рабіў у вядомым тэатры "Ленком", а затым у тэатры Рамана Вікцюка. Леанід іграў у спектаклях "Мадам Батэрфляй", "Служанкі", здымаўся ў кінафільмах. У фільме "Наутікус" сыграў галоўную ролю. Праз некалькі гадоў Леанід Лютвінскі зноў мяняе сваё жыццё – пакідае тэатр і становіцца салістам папулярнай групы "Белы арол". У 2001 г. "Белы арол" выпусціў свой чацвёрты кампакт-дыск "Добры вечар" з Леанідам Лютвінскім.

Якуб Адамавіч Якубоўскі
лінгвіст, гісторык, культуролаг, географ, біёлаг

Нарадзіўся Якуб Якубоўскі 20 красавіка 1932 г. у в.Камаі Пастаўскага раёна Віцебскай вобласці ў сям'і рамесніка. Хутка сям'я пераехала ў г.п.Відзы Браслаўскага раёну. Пасля заканчэння ў 1950 г. Відзскай сярэдняй школы ён навукаўся ў Мінскім педагагічным інстытуце па спецыяльнасці гісторыя. Пазней, у 1962 г. Якуб Якубоўскі атрымаў вышэйшую адукацыю па спецыяльнасці географія ў Беларускай дзяржаўнай універсітэце, а ў 1989 годзе – па спецыяльнасці беларуская мова і літаратура ў Мінскім педагагічным інстытуце.

Працаваў навуковым супрацоўнікам у Інстытуце глебазнаўства, у выдавецтве "Беларуская энцыклапедыя" загадчыкам рэдакцыі географіі і геалогіі. Пры яго ўдзеле была створана 12-томная "Беларуская Савецкая энцыклапедыя", "Энцыклапедыя прыроды Беларусі" у 5-ці тамах, "Беларуская ССР. Кароткая энцыклапедыя" у 5-ці тамах, аднатомная "Прырода Беларусі", "Блакітная кніга Беларусі", энцыклапедычныя даведнікі і інш. За выданне "Беларускай Савецкай энцыклапедыі" Я.А.Якубоўскаму ў 1978 г. было прысвоена званне Лаўрэата Дзяржаўнай прэміі БССР.

Яго любімай прыказкай была: "Трэба працаваць так, быццам працуеш апошні дзень, а жыць так, што збіраешся жыць вечно". Якуб Адамавіч веў актыўную грамадскую работу, быў членам праўлення Беларускага аб'яднання татарамусульман "Аль-Кітаб". У канцы 80-х гадоў ён стаяў ля вытокаў адраджэння беларускіх татар, у 1991 г. арганізаваў выпуск штоквартальніка "Байрам" на беларускай мове і быў рэдактарам 27 нумароў. Некаторыя артыкулы з часопіса перадрукоўваліся газетамі і часопісамі Татарстана.

На працягу апошніх 6 гадоў Я.Якубоўскі веў тытанічную працу па стварэнню ўнікальнай энцыклапедыі "Татары Беларусі, Літвы і Польшчы", склаў рэестр на 30000 энцыклапедычных артыкулаў. Сам ён напісаў каля 1000 артыкулаў. Ён аўтар слоў гімну беларускіх татар "Мы з імамам жывем на зямлі Беларусі", уладальнік срэбранага Знака ЮНЭСКО.

Памёр Я.Якубоўскі 14 верасня 1998 г. у Мінску. Пахаваны ў г.п.Смілавічы недалёка ад магілы яго бабуні. Яго імя занесена ў кнігу Пашаны "Рупліўцы твае, Беларусь"

Гартаючы старыя газеты

З Друі, мястэчка ў Віленскім ваяводстве, што на самай поўначы Польшчы, каля мяжы з Латвіяй, да нас пішуць:

Нядзеля, трэці дзень красавіка, а на вуліцы белым-бела ад снегу, як у сярэдзіне зімы. Што праўда – марозу няма, але хмура, імгліста і халодна... На пачатку сакавіка было некалькі пагожых і цёплых дзён, здавалася, што вясна пачынаецца, снег загінуў. Потым захмурылася і пахаладала. Прайшло некалькі тыдняў, а сонца не відаць. Напрыканцы сакавіка зноў нападала снегу, болей чым на чвэрць локця. Зіма ў нас была доўгай. 22 кастрычніка выпала многа снегу і адразу ўзяўся мароз. У лістападзе яшчэ было некалькі цёплых дзён, часта падаў цёплы дождж, зямля размарозілася і можна было араць. У снежні, студзені і лютым мароз трымаўся ўвесь час, часам ён даходзіў да 20 з нечым паводле Рэамюра. Лёд на Дзвіне крануўся 22 сакавіка. Прыемна было назіраць, як з шортатам і шумам плылі па рацэ крыгі, іспліся аб бераг. Цяпер жа Дзвіна, здаецца, стаіць ціхая, спакойная. Вада спала, ужо паказаліся астравы. Палаткі з азімымі ў пачатку сакавіка выглядалі вельмі добра. Можна, потым ім мароз нанёс шкоду, але гэтага яшчэ не відаць пад снегам. Аднак, нягледзячы ні на што, доўгая зіма, якая цягнулася амаль палову года, усё ж заканчваецца. Хаця ляжыць снег, і ў нас ужо чуваць набліжэнне вясны. У пачатку сакавіка ўжо спявалі жаўрукі, хаця потым з пахаладаннем змоўклі. Толькі крукі, качы, вароны ды галкі выразна крычаць з раніцы да вечара. Зімой і іх не было чуваць. Здаецца, што яны па-свойму займаюцца палітычнай валтузнёй, звадкамі, як нашы паслы ў Сойме. Аднак, хаця і валтузяцца між сабой, лятаюць разам, часам збіраючыся ў вялізны чорны статак. Галкі – гэта ладныя зграбныя птушкі, якія маюць на галаве нібы чорныя хустачкі, а на шыі і на плячах – сівыя, астатняе цела ўкрыта нібыта чорнай птушынай шубай. Любяць трымацца каля чалавечага жылга.

А.Казлюк

Gazeta świateczna (Warszawa).

№ 2412, красавік 1927 г. Матэрыял

дасланы Алесем Хайноўскім з Глыбокага.

Адкрываюцца палёты самалётаў

Браслаўчане пераканаліся ў перавязе паветрынага транспарту над іншымі сродкамі. На самалёце можна хутка даляцець у любы горад нашай краіны. Адлегласць з Браслава да Віцебска, напрыклад, пакрываецца за паўтары гадзіны, а да Мінска ў павстры пасажыр знаходзіцца і гадзіну 35 мінут. Авіялініямі ў нас звязаны не толькі сталіцы рэспублік, абласных і прамысловых цэнтраў, але і многія раённымя цэнтраў.

З 15 мая адкрываюцца штодзённыя палёты самалётаў з Браслава да Віцебска і да Мінска. Першы маршрут праходзіць праз Ушачы, адпраўляецца самалёт з пасадкай на пляцоўкі ў 15 гадзін 10 мінут. Кошт білета да Віцебска 6 рублёў. Другі маршрут – на Мінск – праходзіць праз Паставы. Адпраўка самалёта ў 14 гадзін 45 мінут. Білет каштуе таксама 6 рублёў.

Р. Мацулевіч, начальнік пасадкай на пляцоўкі.

"Браслаўская звезда", № 55, 1970, 9 мая.

Аляксандр Панцялейка

Адным з прыгажэйшых храмаў на Браслаўшчыне безумоўна з'яўляецца касцёл у в. Слабодка. Бачны здалёк амаль у любое надвор'е ён прыцягвае да сябе чалавечае вока. Мастакі, вандроўнікі-турысты, асабліва ўлетку, трапіўшы ў нашыя краі імкнуцца пабачыць велічны бялюткі храм, аглядзець яго звонку і трапіць унутр. Здаецца за апошні дзесятак гадоў, не адно з культавых збудаванняў Браслаўшчыны не мела столькі рэкламы. А колькі было газетных артыкулаў, інфармацыі ў турыстычных даведніках і проста – вуснай інфармацыі, якая хутка разля-целася па краіне.

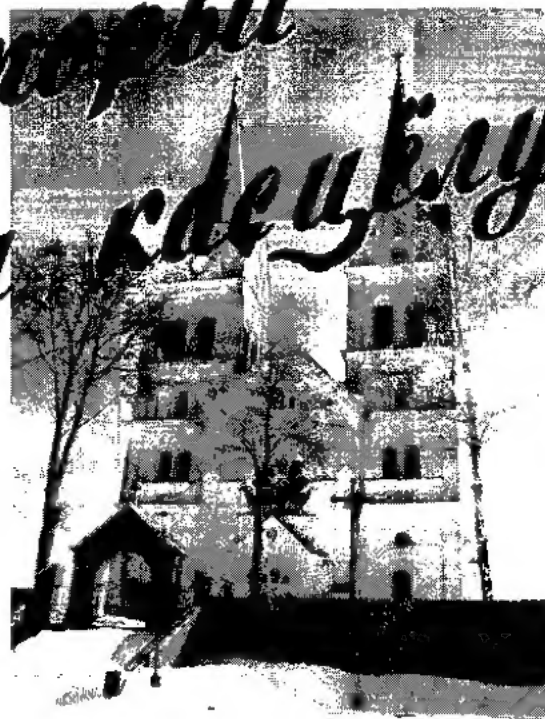
У энцыклапедыях, краязнаўчай літаратуры, сродках масавай інфармацыі касцёл называюць Сэрца Ісуса. Сучасны пробашч – кс. Уладзіслаў Лічыць памылковай гэтую назву. Ён слухна прыводзіць доказы, што парафіяльны касцёл, які размяшчаўся ў цэнтры парафіі – Завер'і, быў асвечаны як касцёл Божлага Провіду (Opactwo Boskie). Усе дакументальныя крыніцы канца XIX – пач. XX стст. падаюць гэтую назву. Ён меў галоўны алтар у імя Провіду Божлага і два бакавыя алтары, адзін з якіх быў асвечаны ў імя Сэрца Ісуса. Пасля быў пабудаваны невялічкі храм у Слабодцы ў 1806 г. Ёсць падставы лічыць, што ён размяшчаўся на месцы сучаснага. Пасля пабудовы цяперашняга храма назва – касцёл Божлага Провіду, павінна была перайсці да яго, бо храм у Завер'і пачаў прыходзіць у заняпад. На жаль пакуль нічога невядома аб абставінах яго асвечэння і таму кропку ў высвятленні «правільнасці» назвы касцёла ставіць яшчэ рана.

Як ужо адзначалася вышэй, першы будынак касцёла ў Слабодцы з'явіўся ў пач. XIX ст. У 1806 г. грошы на яго ўзвядзенне выдаткавалі ўладальнікі маёнтка Завер'е Мірскія, да якога адносілася Слабодка. Мураваны будынак быў невялікі і не захаваўся да нашых дзён. Архіўныя крыніцы даюць уяўленне аб знешнім выглядзе першапачатковага касцёла. Ён меў выразныя формы архітэктуры класіцызму: круглую ў плане форму, прамавугольную выступающую апсиду (месца размяшчэння алтара), уваход з порцікам на чатырох калонах. Асноўны аб'ём быў пакрыты конусным дахам з двух'ярус-

най вежачкай з шатром. Крыж гэтага касцёла ў 1864 г. замалёваў вядомы маскоўскі археолаг Дз. Струкаў. Тэрытарыяльна касцёл адносіўся да Заверскай парафіі. Напрыканцы XIX ст. ксяндзамі ў Завер'і былі Юзаф Шыдлоўскі, Зянон Варатынец.

Наступны, бадай адзін з самых значных перыядаў гісторыі касцёла – будаўніцтва храма ў пачатку

З гісторыі касцёла Слабодекага

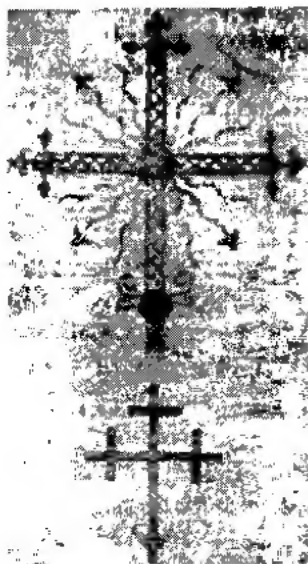

XX ст. Як зазначалі доўгажыхары, гэта стала магчымым дзякуючы намаганням

«вельмі энергічнага ксяндза». У 1897 г. у Заверскую парафію прыслалі кс. Юзафа Шымовіча і пад яго кіраўніцтвам на працягу 1901-03 гадоў паўстаў новы будынак. Праўда, спачатку меркавалася павялічыць аб'ём – зрабіць прыбудову, аднак ад гэтага хутка адмовіліся. Будоўля ішла даволі хутка. Людзі згадвалі, што для пад'ёму будматэрыялаў на значную вышыню з боку Завер'я абсталявалі драўляныя насцілы па якім коньмі на падводах вазілі цэглу, дошкі і іншыя матэрыялы. Быў яшчэ адзін не зусім прыемны момант. Калі раза-

бралі стары будынак, спадкаемцы Мірскіх падалі ў суд, аднак быў знойдзены кампраміс – у новы храм змясцілі памятныя дошкі ў гонар фундатараў Станіслава і Станіславы Мірскіх, якія можна ўбачыць і сёння.

Сучасны будынак абнесены моцнай каменнай агароджай, прываблівае цікавым архітэктурным вырашэннем. Неагатычныя элементы, найперш вокны-ружы

Выява крыжа на касцёле паводле малюнка

Д. Струкава. 1864 г.

Ксёндз Юзаф Шымовіч

прыдаюць яму асаблівы каларыт. Каштоўнасць уяўляюць жалезныя акоўкі дзвярэй касцёла. Кожныя дзверы маюць свае непаўторныя завесы з расліннымі кампазіцыямі. Па некаторых звестках акоўку выканаў каваль з в.Вусце А.Пяткун. Што датычыцца ксяндза Ю.Шымовіча, то на жаль, звестак аб ім больш няма. Пасля яго смерці ўдзячныя парафіяне пахавалі яго побач з касцёлам.

Пасля яго парафію прыняў кс.Пётр Манькоўскі. Адначасова ён быў дэканам Браслаўскага дэканату. У пачатку 20-х гадоў яго прызначылі генеральным вікарыем Жамойцкага біскупства. Справа ў тым, што заходнія гміны Браслаўскага павету адносіліся да Ковенскай дыяцэзіі, а астатняя частка да Віленскай. Такая сітуацыя існавала да 1924 г. Згодна ўспамінаў тагачаснага браслаўскага старосты З.Янушкевіча, пра кс.Манькоўскага існавалі розныя меркаванні. За ім быў устаноўлены паліцэйскі нагляд, яго лічылі літоўскім шавіністам і ворагам палякаў. Аднак пазней, як адзначаў староста, гэтыя падзеі адбыліся і асоба ксяндза запамнілася яму з самага лепшага боку.

10 лютага 1937 г. па прызначэнню біскупа прыехаў у Слабодку кс.Станіслаў Кудзярэўскі. Паходзіў ён з Беласточчыны, 1888 года нараджэння. Атрымаў адукацыю ў Віленскай духоўнай семінарыі, якую скончыў ў 1910 г. Пасвечаны ў 1911 г., адразу атрымаў пасаду вікарыя (1911-18) ў Тургэльскім касцёле (сучасная тэрыторыя Літвы), пасля быў пробашчам (1918-29) у в.Данюшава (Смаргонскі раён). Што цікава, як адзначыў сам ксёндз у анкеце, якую запоўніў па загаду нямецкіх улад у 1942 г, у час працы ў Данюшаве ён прышоўся не даспадобы мясцоваму рэўкому і быў адпраўлены ў турму, спачатку ў Віцебск, пасля ў Тамбоў. Ксёндз адсядзеў 11 месяцаў з кастрычніка 1920 г. па верасень 1921 г. З 1929-га па 1937-ы гады служыў у Падбярэззі (Літва). Прышлося яму перажываць вайну ў Слабодцы. Пакуль што вельмі мала інфармацыі пра пасляваенны лёс ксяндза. Дакладна яго рэпрэсавалі, а касцёл зачынілі. Па дадзеных Маладзечанскага занальнага архіва ў спісе святароў Маладзечанскай вобласці, якія вярнуліся з лагераў у 1955-56 гг. значыцца "Кудзярэўскі Станіслаў Міхайлавіч, нараджэння 1888 г., былы ксёндз Слабодскаўскага касцёла Браслаўскага раёна, жыве ў в.Слабодка, зусім хворы і не ў стане выконваць абавязкі служыцеля культа". Памёр кс.С.Кудзярэўскі ў траўні 1960 г.

Наступным святаром стаў кс.Казімір Тамковіч. Нарадзіўся ён у 1910 г. на Вілейшчыне. Скончыў Вілейскую гімназію і Віленскую семінарыю. Прызначаны святаром у 1938 г. у м.Тургеле, пасля 10 год (1939-49) быў пробашчам у Опсе. У 1949 г. яго і большасць святароў рэпрэсавалі па "знакамітаму" на той час артыкулу №72-а – за антысавецкую дзейнасць і варожасць да савецкай улады. Пакуль невядома, праз што прайшоў ксёндз. Вызваліўся ён толькі пасля смерці Сталіна ў 1953 г. Дарэчы Слабодскі касцёл прастаяў зачыненым няпоўныя тры гады. Пастанова Савета Міністраў БССР ад 24 красавіка 1952 г. прадугледжвала яго

адкрыццё. У касцёле кс.Тамковіч пачаў служыць з 1956 г., аднак праз некалькі месяцаў "за парушэнне заканадаўства" быў зняты з рэгістрацыі (з 24.04.1956 па 24.07.1961) і адразу пераведзены ў Ваўкалацкі касцёл (Докшыцкі раён) замест кс.Гурскага.

10 ліпеня 1961 г. пробашчам прызначылі кс.Станіслава Гурскага. Нарадзіўся ён у 1909 г. на Смаргоншчыне. Атрымаў добрую адукацыю: скончыў Новавілейскую гімназію, пасля 2 гады правучыўся ў

Віленскім універсітэце на факультэце прыродазнаўча-матэматычных навук і скончыў тэалагічны факультэт са ступенню "магістра". Пачаў сваю душпастырскую дзейнасць у гады II-й сусветнай вайны вікарыем (1940-42) у Германавіцкім касцёле, пасля быў пробашчам у Канстанцінаўскім (1942-44) на Мядзельшчыне і доўгі час (1944-61) у Ваўкалацкім касцёле св.Яна Хрысціцеля. Слабодскі касцёл з'явіўся апошнім месцам службы кс.Гурскага. 25 год, да сваёй смерці ў 1986 г. ён выконваў свае абавяз-

Помнік ксяндзу С.Гурскаму на могілках у Слабодцы

кі пробашча ў Слабодскім касцёле і пакінуў аб сабе шмат добрых памятак.

З 1986 г. па 2001 г. пробашчам быў кс.Эдвард Ахрамовіч, зараз – кс.Уладзіслаў Пятрайціс.

Па сённяшні дзень можна пачуць шмат гісторыі пра роспісы інтэр'ераў касцёла. Што толькі не кажуць: што гэта – старажытныя фрэскі, праца вядомага мастака, што рабіліся яны на працягу 25 год, што касцёлы з падобнымі роспісамі ёсць толькі ў Партугаліі і Іспаніі. Але ж, пад час экскурсій многія наведвальнікі прыходзяць у захапленне ад убачанага. У канцы 90-х гадоў, пачатку новага стагоддзя бадай кожная група турыстаў імкнулася пабачыць на свае вочы зробленыя роспісы. Цікава зазірнуць у гісторыю ўзнікнення роспісаў інтэр'ера храма.

Дзякуючы дакументам, якія захоўваюцца ў Віцебскім дзяржаўным архіве, ўдалося адшукаць некаторую інфармацыю па гэтай тэме. У нядаўна адкрытым "Фондзе ўпаўнаважанага па справах рэлігій" (Ф.1439) сярод іншых захоўваецца справа па Слабодскаму касцёлу. Акрамя агульнай інфармацыі і перапіскі ёсць некалькі цікавых дакументаў па правядзенню рамонтных прац і роспісу інтэр'ераў. З іх вынікае, што яны пачаліся ўлетку 1976 г. 12 жніўня быў складзены пісьмовы акт-дамова, якую ад імя касцёла падпісаў старшыня камітэту Кажара Я.Ю. У акце пазначаны прозвішчы чатырох майстроў з Віцебску – Яўгена Саламонава, Леаніда Мясцова,

Уладзіміра Драгацэннага і Леаніда Пацея. Ім на розных стадыях і ў розных часы дапамагалі мясцовыя жыхары. Агульнае кіраўніцтва за працамі ўзяў на сябе ксёндз Станіслаў Гурскі. Ён разам з мастакамі вызначаў тэматыку сюжэтаў. Зараз вельмі цяжка знайсці правільную версію адказу — чаму кс.Гурскі ініцыяваў не проста рамонт унутранага памяшкання, а правядзенне такіх тонкіх і доўгатэрміновых прац. Найбольш распаўсюджана версія аб магчымай спробе закрыцця храма. Ксёндз адчуваў, што ён сам мае сталы ўзрост, што ўсё робіцца для таго, каб колькасць вернікаў змяншалася, ён бачыў прыклады закрыцця храмаў у Відзах, Опсе і такім чынам не дапусціць падобнага ў Слабодцы. Распачалася справа, якая робіцца не адзін год і можа расцягнуцца на некалькі. Між іншым жыхары згадвалі, што ўлетку да ксяндза некалькі гадоў запар прыязджалі мастакі, бо асноўныя працы вяліся толькі ў цёплы час.

Але не ўсё ў гэтай справе было ідэальна.

Від са званіцы касцёлу ў бок воз.Поцех. Фота Э.Рыхтэра

тыс.рублёў. Мастакі расцанілі гэта як хабар і пыталіся — адкуль такія грошы? Далейшы ход падзей устанавіць не ўдалося, бо працяг гэтай справы дакументы не адлюстроўваюць. Відавочна кампетэнтныя органы правялі разгляд. Аднак, чым бы гэта гісторыя не скончылася, відавочна, што рамонт унутранага ўбранства і роспісы былі паступова скончаны. Кс.С.Гурскі таксама застаўся і служыў у храме да сваёй смерці.

Гэты матэрыял толькі невялікі зрэз гісторыі Слабодскага касцёла. Застаецца яшчэ шмат загадак і трэба спадзявацца, што іх будзе ўсё меней.

МАБІЛІЗАЦЫЯ Ў МЁРАХ - 1941 г.

З цікавасцю прачытаў матэрыял В.Елісеева «Дзезерціры», у якім асвятляецца пакуль яшчэ амаль нескранутая тэма часоў II сусветнай вайны. Са свайго боку прапаную ўвазе чытачоў матэрыял заснаваны на аповядзе В.А.Багдановіча аб мабілізацыі ў 1941 г.

Валерый Каралёў

«узняць маральна-палітычны дух» прыбываючых. Не вельмі ўмелы гарманіст жвава цягаў мяхі гармоніка, а нейкая камсамолка ў чырвонай хустцы, завязанай на галаве «па-пірацку», з вялікім імпэтам выцягвала то вядомыя савецкія песні, то з заліхвацкім пагвіздваннем страпаліла камуністычныя частушкі, прытопваючы, прыхлопваючы, а іншы раз нават пакручваючыся ў нейкім падабенстве танца. Гэткі «канцэрт» у вачах штораз большаючага натоўпу змабілізаваных выглядаў абразліва, дзіка і фантазмагарычна. Савецкая ўлада для большасці будучых воінаў нават пасля 20-гадовага вопыту жыцця ў «бела-панскай» Польшчы так і не стала сваёй, «роднай», Сталін успрымаўся не лепш, чым маршалак Пілсудскі. Але гэтая ўлада хутка і жорстка прымусіла і прывучыла пакорліва, моўчкі падпарадкоўвацца ёй. Разумелі мужыкі і тое, што распачаўшаяся вайна — перш за ўсё «вайна Гітлера са Сталіным», але размовы на гэтыя тэмы асмеліваліся весці толькі ў сваім, бездакорна давераным коле сваякоў і сяброў.

Бліжэй да вечара прайшло агульнае пастраенне. Вайсковец (хутчэй за ўсё ваенком) сказаў «речь», вытрыманую ў звычайным агітпропаўскім стылі. Змабілізаваных завялі ў вялікую пуню, дзе яны мусілі пераначаваць. Дзверы пуні заперлі звонку на замок, а ўздоўж сцен была выстаўлена ўзброеная «трохлінейкамі» варты. Цяжкая гэта была ноч. Амаль ніхто не вячэраў — не было апетыту. Патроху клаліся спаць, падсоўваючы пад галовы клункі з сабранымі мацяркамі і жонкамі няхітрымі сялянскімі пачастункамі: хлебам, цыбуляй, салам. Уначы многія стагналі, трызнілі, іншыя, прымружыўшы вочы, імкнуліся задрамаць, часта

Згодна дакументам, праз пэўны час узнік канфлікт паміж ксяндзом і мастакамі. Ксёндз абвінавачваў іх у несумленных адносінах, злоўжыванні спіртowymi напоямі. Былі зарэгістраваныя выпадкі калі мясцовы міліцыянер іх ушчуваў. Мастакі ў асобе Л.Пацея накіравалі скаргу, у якой казалася, што кс.Гурскі прапанаваў ім у якасці прымірэння замест абумоўленых дамовай 1200 рублёў немалыя на той час грошы ў памеры 10

пераварочваючыся з боку на бок. Бліжэй да раніцы цяжкі, неспакойны сон ахапіў усіх. Па спрадвечнай сялянскай звычцы пачалі падхоплівацца рана, на золаку, сталі чакаць, калі адкрыюцца дзверы і будзе пададзена каманда выходзіць.

Але час пакрысе ішоў, усё больш святлела і было бачна, што сонца ўзнялося ўжо досыць высока, а ніхто не клацаў ключом у навясныя замкі, не чувалася ніякіх галасоў, каманд. Той-сёй з найбольш адчайных ці нецярплівых пачалі выглядваць праз шчыліны ды дзіркі ў страасе. Двор быў пусты. Ubачыўшы непадалёк нейкую мясцовую жанчыну, падазвалі яе бліжэй і даведаліся, што значы ў Мёрах няма аніякай улады. Пакінуўшы партыю змабілізаваных ў зачыненай пуні, збеглі патаемна ноччу на ўсход і ваенком, і тыя ўзброеныя ахоўнікі, і камсамольскія актывісты з чырвонахустачнай сваёй «спявачкай». Збіўшыся ў натоўп, мужыкі выламалі дзверы і хутка пачалі разыходзіцца па дамах, па вёсках. Вялікай радасці не было. Кожны разумеў, што наперадзе — цяжкія часы акупацыі. Некаторыя добра памяталі часы папярэдняй нямецкай акупацыі падчас першай сусветнай, іншыя ўсведамлялі яе па аповядках старэйшых.

Але была надзея, што магчыма ўдасца перажыць гэтую навалу, не згубіць родных і блізкіх, не расцярушыць гаспадарку. Наперадзе ў кожнага быў свой, часам трагічны лёс.

Валерый Каралёў

ГЕОРГІЕЎСКІ КАВАЛЕР

“Георгіеўскі крыж — вышэйшая ступень адзнакі за асабістыя заслугі, звязаныя са здзяйсненнем гераічнага подзвігу” — так тлумачыць энцыклапедыя гэтую ўзнагароду былой Расіі.

Міхаіл Мацвеевіч Багдановіч нарадзіўся чацвёртым дзіцём у сялян в.Ваўкоўшчына Мацвея і Агаты Багдановічаў. Дзіцячыя ўражанні Міхаіла акрамя роднай вёскі звязаныя і з Ліпаўкай, Хібаўшчынай, Змітракамі, дзе бацька арандаваў зямлю, бо свой зямельны надзел быў невялікі — 6,5 дзесяцін. У сям’і, акрамя старэйшых Піліпа, Паліны, Аркадзя і Міхаіла, нарадзілася яшчэ дзве дачкі — Хрысціна і Ганна. Дакладная дата нараджэння героя першай сусветнай вайны невядома. Хутчэй за ўсё, гэта быў канец 70-х ці пачатак 80-х гадоў ХХ стагоддзя.

Перад пачаткам руска-японскай вайны 1903-1904 гг. Міхаіл ужо служыў у войску, дзе і вырашыў застацца пасля тэрміновай службы. Вяртанне ў паўгалодную вёску, дзе панавала беззямелле, зусім не прыцягвала хлопца. Вайсковая частка, дзе служыў Міхаіл, — 3-ці Драгунскі Наварасійскі Яе Імператарскай Высокасці Княгіні Алены Уладзіміраўны полк. Размяшчаўся ён у Коўне (Каўнас).

Пачалася першая сусветная вайна. М.М.Багдановіч у чыне падпрапаршчыка знаходзіўся ў дзеючым войску. Адаважныя рэйды кавалерыстаў, горьч адступленняў, кароткія прывалы паміж баямі, смутак аб загінуўшых баявых таварышах — усё гэта поўнай мерай адмерваў яму лёс. А на грудзях бравыя падпрапаршчыка да некалькіх медалёў дабаўляліся крыжы Святога Георгія — першы, другі, трэці, чацвёрты. Адным словам — поўны камплект. Зразумела, што трэба было быць сапраўдным героем і шчасліўцам, каб атрымаць поўны камплект гэтага ордэна. Вядома, што ў час ваенных дзеянняў пад Міхаілам Мацвеевічам было забіта тры кані.

У яго лістах з фронту, што захаваліся ў родных, чуецца чалавечая горьч з таго, што ідзе вайна, гінуць ні ў чым не вінаватыя людзі. Ён лічыць вайсковую справу, рамяство вайскоўца — неабходным, але крывавым рамяством. Таму родныя ніколі не чулі ад Міхаіла Мацвеевіча расказаў пра франтавыя будні. Напэўна,

успаміны аб іх, пачуцці, звязаныя з імі, былі занадта горкімі і сумнымі, каб дзяліцца з іншымі.

Надышоў 1917 год. Пасля лютаўскай рэвалюцыі Міхаіл Мацвеевіч паступае на службу ў міліцыю Петраграда. На той час у Петраградзе ўжо жылі з сям’ямі брат Аркадзь і сястра Хрысціна, якія збеглі ад галечы і беспрасветнасці ў пошуках працы і лепшай долі. І брат, і муж сястры мелі неблагую працу, у сям’ях панавалі дастатак. Іх дзеці, пляменнікі Міхаіла Мацвеевіча, пачыналі атрымліваць як на той час неблагую адукацыю. Але надышоў кастрычнік 1917 года. Менавіта 25 кастрычніка Міхаіл Мацвеевіч сабраў усіх пляменнікаў і начысціўшы ўзнагароды, але схаваўшы ў кішэнь медалі, павёў усіх фатаграфавання ў фотаатэль на Вялікім праспекце на Петраградскім баку. У Петраградзе панавала безуладдзе, п’яныя матросы, з’яўляліся раптам у вялікай колькасці на вуліцах горада, часта рабілі самасуды над усімі падарзённымі, а іншы раз і бессаромна рабавалі. У гэтай сітуацыі чатыры “Георгія”, што зіхацелі на грудзях малодшага чына, служылі своеасаблівай індальгенцыяй у асяроддзі бравых, але акаслых ваяк, а вось медалі маглі пашкодзіць — як сведчанне добрасумленнай службы “старому рэжыму”. З гэтага дня і захаваліся апошнія здымкі Міхаіла Мацвеевіча.

Адразу пасля кастрычніцкага пераварота на кароткі тэрмін ён прыязджае ў родную вёску, але хутка вяртаецца ў Петраград, адкуль разам з сям’ёй свайго знаёмага накіроўваецца праз усе заврухі грамадзянскай вайны на Далёкі Усход. Але новая ўлада хутка ўсталяваецца і тут. Вядома, што ў 20-х гадах Міхаіл Мацвеевіч знаходзіўся ў Хабараўску, служыў у міліцыі.

Сястра Хрысціна і брат Аркадзь перад пагрозай галоднай смерці вяртаюцца з сям’ямі ў родную вёску. Хутка мяжа паміж Савецкай Расіяй і адроджанай Польшчай перарывае ўсе кантакты паміж роднымі.

Паўна, у Маскве, у Крамлі, у адноўленай Георгіеўскай зале, сярод шматлікіх іншых прозвішчаў Георгіеўскіх кавалераў, выбітых залатымі літарамі на мармуровых дошках, змешчана і прозвішча — Міхаіл Мацвеевіч Багдановіч.

Аўтар гэтых радкоў, зрабіўшы запрос ў ваенна-гістарычны архіў, атрымаў толькі за пачатак пошукаў звестак аб М.М.Багдановічы прапанову пералічыць такую суму грошай, што быў вымушаны адмовіцца ад сваёй задумкі.

Але засталіся лісты, фотаздымкі Міхаіла Мацвеевіча. І памяць.

Выдавецкія навіны

Напачатку 2004 года ў Маладзечне выйшаў зборнік вершаў нашага земляка Мікалая Мікалаевіча Даргеля "Трустынка в тишине". Дарэчы, гэта ўжо другая кніжка паэзіі аўтара. Першая пад назвай "Тебе поклон, мой дом родимый" выйшла ў свет у 2001 годзе.

М.М.Даргель нарадзіўся ў 1941 годзе ў вёсцы Дварышча Мёрскага раёна. Пасля заканчэння Ваўкоўскай сямігодкі працягнуў вучобу ў Мінскім архітэктурна-будаўнічым тэхнікуме. Працаваў рабочым, майстрам. Пасля заканчэння Мінскага палітэхнічнага інстытута працаваў прарабам, галоўным тэхнолагам, кіраўніком будупраўлення, на іншых кіруючых пасадах. Сёння працуе дырэктарам Маладзечанскай СПМК.

Увогуле, нячастая з'ява, каб чалавек, прысвяціўшы ўсё сваё жыццё шляхетнай, але далёкай ад літаратуры справе будаўніцтва, здолеў бы сказаць сваё важнае слова і ў паэзіі. Мікалаю Мікалаевічу гэта спаўна ўдалося. Новы зборнік аўтара складаецца з блізка каля ста паэтычных твораў на беларускай і рускай мовах.

Вялікі пласт у творчасці Мікалая Мікалаевіча складае тема роднай вёскі, маленькай Радзімы, успамінаў аб дзяцінстве, юнацкіх гадах. Душэўным цяплом і ціхім смуткам прасякнуты радкі:

*"Вось за ўзгоркам вёска
Вечарам ціхім стаіць –
Колькі прапылена вёскай,
Зноў каб з табой гаварыць..."*

Шчодрой узаемнай любоўю заўсёды прасякнутыя радкі, прысвечаныя радкі, прысвечаныя матулі і бацьку.

*Вы – майго сэрца пяшчота,
Промень скрозь цемру тугі,
Тут мне няма адзіноты...*

Вялікім, шматгранным паэтычным лалатном з'яўляецца паэма "Вялікдзень". Праз радаснае, аптымістычнае апісанне найвялікшага хрысціянскага свята ў беларускай вёсцы аўтар падводзіць чытача да філасофскіх разважанняў аб сэнсе жыцця, аб дабры і зле, аб чалавечых пачуццях і неабходнасці іхненія да шчасця.

Увогуле, вялікае месца ў творчасці Мікалая Даргеля займае любоўная лірыка. Але яна мае адметную рысу. Нават праз гумар, гарэзлівасць яскрава бачна пачуццё чалавека, маючага багаты жыццёвы вопыт, на жыццёвых пуцявінах не разгубіўшага найлепшыя парывы душы, але ўдасканалёўшага іх.

Сакавітым народным гумарам аж іскраць вершы "Як мы дачу будавалі", "Угадай, дзе спатыкнешся", "Як Язэп адзначыў госці" і іншыя.

Багаты залас пражытых гадоў і набытая жыццёвая мудрасць дазваляюць паэту перадаць свае роздумы аб розных жыццёвых калізіях, прыцягнуць увагу чытача да асэнсавання тых філасофскіх, маральных, этычных катэгорый, на якія ў будзённым жыцці звычайна не звяртаецца ўвага. І заўсёды ў вершах гучыць аптымізм, вера ў чалавека, у тое лепшае, што ў чалавеку ёсць.

*Так не пускайкі в душу унынье,
Бодрей чтоб был твой трудный шаг.
Пошли себе сам снисхождение –
Ты – человек, ты – светлый маг!*

Сустрэкаюцца ў вершах і знаёмыя ўсім нам назвы – Дварышча, Пушалаты, Гэўда, Пустошка, Мёры, а "ціхай станцыі Зоры", былому чыгуначнаму прыпынку Купчалёва, адкуль падаваліся ў 40-80-я гады юнакі і дзяўчаты "у свет" з вялікай ваколіцы Новага Пагоста, прысвечаны верш "Ціхіх зоры".

Напэўна, дапытлівы і прынцыповы крытык зверне ўвагу на "неакадэмічнасць" паэзіі Мікалая Мікалаевіча, знойдзе пэўныя дробныя хібы вершаскладання, "адсталасць" ад сённяшняй паэтычнай "моды". Але ён не будзе ў стане адмовіць самабытнаму паэту ў пранікнёнасці, адчуванні паэтыкі слова, душэўнай шчырасці, развазе і імкненню сваёй паэзіяй прынесці ў сённяшняе жыццё хаця б крышанку больш святла і цяпла. А напэўна ў гэтым і заключаецца галоўная задача паэзіі.

Застаецца пажадаць Мікалаю Мікалаевічу Даргелю новых творчых поспехаў, а аматарам паэтычнага слова – прыемных хвілін знаёмства з новым зборнікам вершаў.

В.К.

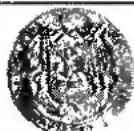

ПОМНИКИ БРАСЛАУШЧЫНЫ

Дабравешчанская царква ў Друі

« ПАВЕТ » DISTRICTUS
ВЫДАННЕКРАЯЗНАЎЦАЎ
БРАСЛАУШЧЫНЫ

Наклад 299 асобнікаў. Распаўсюджваецца бясплатна.

Выдаецца з ліпеня 2001 г.

Адказны за выпуск: Кастусь Шыдлоўскі
г.Браслаў, вул.Кастрычніка 11-10, тэл. 21-4-28
E-mail: brasmc@vitebsk.by

Над нумарам
працавалі:

Кастусь Шыдлоўскі
Аляксандр Панцялейка
Валеры Буко

Выдадзена пры дапамозе
цэнтра выдавецкіх ініцыятыв
«Сумежжа» (Паставы)